

a kulturális kontextustól, amelyben használják. A nevek fordítása tehát egyben az adott kultúra „fordítását”, közvetítését is jelenti.

3. A tulajdonnevek kiemelkedő szerepet töltenek be az irodalmi szövegekben, hiszen az irodalmi alakok és az irodalmi terek először a név említésével jönnek létre. Az irodalmi szövegekben való nyelvészeti elmélyülés hozzájárul többek között a nevek másodlagos jelentésének feltárásához, ezáltal az irodalmi mű alaposabb megértéséhez is. A bemutatott kötet kiváló példát nyújt az irodalmi és nyelvészeti kutatások kapcsolódásának lehetőségére, egyes fejezetei pedig hasznos elemzéseket tartalmaznak a szépirodalom, irodalomtörténet és a névtani kutatások iránt érdeklődők számára egyaránt.

WALDHAUSER SZIMONETTA

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1700-3542>

ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem

Bölcsészettudományi Kar

OJĀRS BUŠS, Mozaīka. Onīmu un apelatīvu cilme, nozīme, lietojums [Mozaik. A nevek és a szavak eredete, jelentése, használata]

Latvijas Universitātes Latviešu valodas institūts, Rīga, 2019. 543 lap

1. A kötet a lett névkutatás meghatározó alakjának, Ojārs Bušsnak (1944–2017) az emléke előtt tiszteleg a tudományos közleményeiből összeállított bőséges válogatás formájában. Ojārs Bušs a Lett Nyelv Intézetének munkatársa volt, akinek szakmai munkásságában – több más téma, köztük a balti finn nyelvekkel meglévő nyelvi kapcsolatok kérdései mellett, sőt azzal összefüggésben is – a névkutatás kiemelt helyet foglalt el. Nevéhez számos névtani kérdéskör vizsgálata fűződik, de a legtöbb figyelmet – e kötetből is kitetsző módon – a névelméleti, valamint a helynévtani kutatásaira fordította; utóbbiakhoz kapcsolódó munkája volt a lett helynév-etimológiai szótár közzététele is. Alakját a nemzetközi névtani kongresszusok programjából jól ismerhettük. Termékeny szerző volt, akinek több évtizedes kutatói pályája alatt, különböző nyelveken, többszáz közleménye jelent meg. Az itt ismertetett kötet elsősorban a szerző széles körű névtani munkásságát reprezentálja, túlnyomórészt az újabb, már a 21. században megjelent, tipikusan rövidebb terjedelmű publikációi alapján.

A kiadványban egy rövid bevezető (11–13) után tematikus fejezetekben kapnak helyet az egyes közlemények (15–512); némelyikük társszerzővel íródott. Egy-egy problémakört többnyire több írás is taglal a kötetben, ezek a tematikus fejezetekben belül is egymás mellé rendezve olvashatók. A közlés nyelve az egykori megjelenését követi: a lett nyelvű közlemények mellett elsősorban angol, kisebb részben német nyelvű cikkeket találunk, a kiadvány mindegyik tematikus fejezetére jellemző módon. Több esetben ugyanazon konkrét téma, illetve cikk angol vagy német, illetve lett nyelvű kidolgozása is együtt olvasható a kötetben. Az egyes írások végén rendszerint rövid absztraktok találhatóak, olykor több különböző nyelven is. (Néha viszont egy konferencia absztraktfüzetéből átvett összefoglalót követ az elhangzott előadás szövege, s a kettő külön tételként szerepel a kötetben.)

A közlemények élén olvasható, az első megjelenésre (vagy egy konferencián elhangzott előadásra) vonatkozó bibliográfiai adatok ugyancsak a szerző munkásságának kiterjedt voltát bizonyítják. (A kiadvány végén külön szerzői bibliográfia nem szerepel.)

A kötet utolsó, *In memoriam* fejezete az Ojārs Bušra emlékező, különböző fórumokon és nyelveken – jórészt természetesen lettül – megjelent írások gyűjteményét tartalmazza, mely ilyen módon ad áttekintő képet a szerző pályájáról és munkásságáról (513–543). A megemlékezéseket egészíti ki gyakorlatilag a szerzőről készült fényképek sora is a kiadványban (a 96. oldalt követő, számozatlan lapokon).

2. Az ismertetett kötet első, s egyúttal legterjedelmesebb érdemi fejezete az általános névtani kérdések köré szerveződő közleményeket fogja egybe (15–165). Több tanulmány tárgyalja itt a tulajdonnév jelentésének és jelentéstani viszonyainak, valamint a tulajdonnévvé válásnak a témakörét. Más írások egyes alkalmazott névtani kérdéskörök elméleti jellegű megközelítésével foglalkoznak: visszatérő témaként a tulajdonnevek fordításának, szótárakban való feldolgozhatóságának, az exonima/endonima különbségtételnek vagy egyes névtani terminusoknak a problematikájával, alkalmilag pedig a nevek lehetséges politikai-ideológiai felhasználásának a kérdésével.

A második nagy fejezet Ojārs Bušsnak a balti finn nyelvekkel kapcsolatos, lett nézőpontú kutatásaiból meríti anyagát (167–281). Itt olyan témakörökkel találkozhatunk, mint a lív nyelv lettországi helyzete és földrajzi névi öröksége, a lett nyelv balti finn eredetű jövevényszavai, leghangsúlyosabb témaként pedig, több tanulmányban is, a finnugor (alapvetően: balti finn) nyelvek hatása a lett helynévanyagra, illetve a vonatkozó kutatások jelene és tudománytörténete.

A harmadik, lényegesen karcsúbb fejezet a személynevek és a – velük valóban közeli névtani rokonságban álló – állatnevek területére nyújt betekintést (283–322). A szerzőnek itt a lett eredetű, illetve lett egyénnévanyag (keresztnévkincs) változásai, egyes elemei és jelene, továbbá a lett ragadványnevek egyes típusai témakörében, valamint az állatnévadás tendenciái, konkrétan is a lettországi kutya nevek kapcsán írt cikkeit olvashatjuk.

A negyedik nagy fejezet a helynevek – köztük különösen, a fejezet címében nevesítve is: a víznevek – vizsgálatára irányuló közleményeket tartalmaz (323–406). Ezekben bizonyos típusú, nyelvi struktúrájú, illetve egyes konkrét helynevek etimológiai, kontaktológiai kérdéseire irányul a figyelem, természetesen a lett toponímiát, illetve a Baltikum tágabb térségének helynévanyagát állítva a középpontba.

Az előbbi fejezet témakörével rokon, de önálló nagy fejezetbe rendeződik a belterületi helynevekkel – a kapcsolódó nemzetközi terminus szerint: urbanonimákkal – foglalkozó írások csoportja (407–461). E névtípus témakörét történeti, jelentéstani, szociolingvisztikai, s részben pszicholingvisztikai szempontok bevonásával, a maga történeti kontextusában tárgyalja a szerző. Vizsgálatának anyagát itt elsősorban a 20. századi, illetve a jelenkori lett – különösen a rigai – utcanevek állománya és változásai biztosítják.

A hatodik, jóval rövidebb fejezet a magyar névtanban meglehetősen kevés figyelmet kapott, egyéb nevekként számon tartott névfajták világába vezet tovább (463–489). A szerző figyelmét itt a szolgáltató intézmények, áruk és termékek neveire, másképp szólva a kereskedelmi nevekre (az általa felvetett, de el nem terjedt terminus szerint: ekonomonimákra) fordítja.

A válogatott közleményeket tartalmazó utolsó, hetedik, ugyancsak rövid fejezet a lett szókincs és az etimológia, a nyelvi kontaktológia, a szóátvételek kérdésköréhez kapcsolódó írások kisebb csoportját foglalja magába (495–512).

3. Ojárs Bušs elsősorban onomasztikai tárgyú tudományos közleményeinek válogatott, gyűjteményes kiadása az újabb kori lett névkutatás tematikájába és ismeretanyagába nyújt változatos betekintést. Bár a tartalomjegyzék formátuma megnehezíti kissé az áttekintését, a kötetben szereplő írások egy jelentős része angol vagy német nyelvű szövegük, illetve választott témájuk révén a lettül nem tudó érdeklődő számára is releváns módon kínál továbbgondolásra biztató szakmai olvasnivalót az érintett területekről.

FARKAS TAMÁS

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7732-2302>

ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem

Bölcsészettudományi Kar

Emlékkönyv Mizser Lajos tiszteletére

Szerkesztők: SEBESTYÉN ZSOLT – MINYA KÁROLY. Nyíregyházi Egyetem
Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet, Nyíregyháza, 2021. 141 lap

1. MIZSER LAJOS születésének 80. évfordulója alkalmából a Nyíregyházi Egyetem Nyelv- és Irodalomtudományi Intézete tanulmánykötetet jelentetett meg, melyben egykori kollégái, barátai, tanítványai tisztelegnek emléke, munkássága előtt. A kötet 12 írást tartalmaz. Ezek között személyes visszaemlékezések, valamint nyelvészeti, névtani témájú tanulmányok kaptak helyet hazai és határon túli kutatók tollából. Jelen ismertetés csak a kötetben lévő személy-, illetve helynévtani vonatkozású munkákra tér ki.

2. A kötet első, ide vonható tanulmányában P. KÁROLYI MARGIT és P. LAKATOS ILONA a hármas határ menti nyelvjárási és névtani, MIZSER LAJOSSAL közös gyűjtésekből származó szövegrészletekkel emlékeznek meg néhai kollégájukról, írásukban felhíva a figyelmet a párbeszédnek kapcsán az élőnyelvi és kérdőíves gyűjtések módszertani jellemzőire, problémáira is (18–24).

SEBESTYÉN ZSOLT MIZSER LAJOS életművének kárpátaljai vonatkozású hely- és személynévvel kapcsolatos részét emeli ki, kitüntetett figyelmet szentelve a történelmi Bereg vármegyével összefüggő kutatásoknak (30–34). A közös kutatási érdeklődés apropóján a szerző személyes történeteket is felelevenít munkakapcsolatukról, barátságukról.

Cs. JÓNÁS ERZSÉBET tanulmánya a beszélő nevek fordítással való visszaadását vizsgálja Vaszilij Akszjonov Moszkva kva-kva című orosz regényén keresztül (35–45). A Szovjetunió sztálini korszakáról írt szatírában a szereplők kitalált, nemegyszer ironiát hordozó neveinek magyar nyelvre való átültetése kapcsán a szerző rámutat a műfordító bravúros megoldásaira, valamint arra is, hogy a célnyelvi szövegben sohasem érhető el tökéletes tartalmi leképezés.

KIS TAMÁS írásában a szlengkutatáshoz, valamint a névtan egy kevésbé feltárt területéhez, a szlengbeli tulajdonnevek vizsgálatához kíván adalékot nyújtani a 18. századi törvényszéki iratokban fellelhető zsványnevek bemutatásával (46–52). E nevek egy része család- és keresztnévből áll, s a falusi ragadványnevek jegyeit mutatja. A szerző záró gondolatában